

Το αντίθετο του θανάτου

Της ΣΩΤΗΣ ΤΡΙΑΝΤΑΦΥΛΛΟΥ

Μεταφράζοντας το αφήγημα του Ρομπέρτο Σαβιάνο «Το αντίθετο του θανάτου» (εκδ. Πατάκη) αναρωτιόμουν: τι είδους άνθρωποι είναι αυτοί που παντρεύονται από τα δεκαοκτώ τους και που, για να πληρώσουν τα έξοδα του γάμου, κατατάσσονται στις «ειρηνευτικές δυνάμεις» και πάνε μισθοφόροι στο Αφγανιστάν; Η ιστορία που διηγείται ο Σαβιάνο διαδραματίζεται σ' ένα χωριό κοντά στη Νάπολη, όπου η δεκαοκτάχρονη Μαρία μένει χίρα λίγες εβδομάδες πριν από το γάμο της: ο αρραβωνιαστικός της, μισθοφόρος στο Αφγανιστάν, σκοτώνεται σε βομβιστική επίθεση. Ο νεανικός έρωτας και τα ρομαντικά όνειρα ανθίζουν στη σκληρή ενδοχώρα όπου οι νέοι άνδρες φαίνεται να έχουν δύο εναλλακτικές δυνατότητες: είτε να γίνουν μέλη της μαφίας, είτε να υπηρετήσουν στο μισθοφορικό στρατό. Δίπλα σε οδικές πινακίδες διάτρησης από σφαίρες της Καμπόρρα, υπάρχουν συνθήματα και προτροπές: ARRULARSÌ NELL' ESERCITO, ήτοι JOIN

THE ARMY. Και στις δυο περιπτώσεις, ο θάνατος караδοκεί: ο Σαβιάνο δεν αναγνωρίζει τρίτη λύση· εξάλλου, έτσι όπως εξελίχθηκε η κατάσταση στη Νότια Ιταλία —με την Καμπόρρα να έχει υποκαταστήσει τον νόμο και το κράτος— όποιος θέλει να γλιτώσει από τη μαφία επιλέγει να σταλεί σε κάποιο εξωτικό κι επικίνδυνο μέρος ελπίζοντας ότι θα γλιτώσει κι από εκεί.

Αναρωτιόμουν λοιπόν, όχι μόνον τι είδους άνθρωποι είναι αυτοί —που πληρώνουν τις δόσεις του γαμήλιου δανείου με το μεροκάματο του μισθοφόρου στην Καμπούλ— αλλά τι είδους κοινότητες είναι αυτές που δεν προσφέρουν μια τρίτη επιλογή: γιατί σ' Έντσο, ο νεαρός ήρωας του Σαβιάνο, δεν έφευγε από το χωριό του εφόσον δεν είχε στον ήλιο μοίρα; Γιατί δεν μπάρακαρε στα καράβια; Γιατί δεν γινόταν εσωτερικός μετανάστης, προλετάριος σε κάποια βιοτεχνία στον βορρά; Γιατί δεν άνοιγε φιλικατζίδικο; Η Ιταλία είναι μεγάλη χώρα· δεν μπορεί, κάποιος τρόπος θα υπάρχει να επιζήσει κανείς χωρίς να κουβαληθεί στην Καμπούλ.

Κανένα ξεχωριστό άτομο δεν είναι αθώο, κανείς δεν μπορεί να κρυφτεί πίσω από την ενοχή του συνόλου

Το επιχείρημά μου είναι τούτο: ο καθένας από μας, η Μαρία, ο Έντσο, οι οικογένειές τους, το χωριό τους ευθύνονται για το πώς ζούμε και για το πώς πεθαίνουμε στον σημερινό κόσμο. Ο Ρομπέρτο Σαβιάνο τιτλοφορεί το αφήγημά του «Το αντίθετο του θανάτου» από την παλιά επιτυχία του Σέρτζο Μπρούνι («L' amore è il contrario della morte», αλλά το αντίθετο του θανάτου δεν είναι ο έρωτας· είναι η άρνηση να γίνεις στρατιώτης· η αποδοχή της ζωής σαν μια μεγάλη αλλά ειρηνική περιπέτεια. Ποιος φταίει για τον θάνατο του Έντσο; Αναμφισβήτητα η ύπαρξη του πολέμου, του «μετώπου» και της ψευτοειρηνευτικής δύναμης στην οποία, ως μη όφειλε, συμμετέχει η Ιταλία. Από το σημείο αυτό αρχίζει η προσωπική ευθύνη του «μικρού ανθρώπου», της μοντέρνας εκδοχής του κομφορμιστή που, λίγες δεκαετίες νωρίτερα, υποστήριξε και αποθέωσε τον φασισμό. Όχι: ο φασισμός δεν είναι η τρομοκρατική εξουσία του κεφαλαίου· είναι η τρομοκρατική εξουσία της ανθρώπινης βλακείας· το καθεστώς που γεννιέται από την απάθεια, την άγνοια και τον φανατισμό, όφειλε να είναι το ίδιο νομιμοποιημένο.

Γιατί σκοτώθηκε ο Έντσο; Διότι βρισκόταν εκεί. Αν είχε σκοτωθεί σε δυστύχημα με μοτοσικλέτα, το πένθος θα ήταν το ίδιο, η ευθύνη όμως θα ήταν διαφορετικής φύσεως. Ο Σαβιάνο επιρρίπτει αυτή την ευθύνη στο απλό γεγονός ότι υπάρχουν περιοχές του κόσμου —όπως η Νότια Ιταλία— όπου μόνο και μόνο το ότι έχεις γεννηθεί εκεί είναι λάθος, όπου η πρώτη σου ανάσα και η τελευταία σου κρίση βήχα έχουν την ίδια αξία, την αξία του σφάλματος. Ο γενέθλιος τόπος «φταίει» για τον διαμελισμό του Έντσο στο Αφγανιστάν, για το ότι οι Ταλιμπάν επιτέθηκαν στο τεθωρακισμένο στο οποίο επέβαινε: ένοχος ο τετραμάστιγος ιταλικός Νότος που αντιστέκεται στο μέλλον. Αλλά, κανένα ξεχωριστό άτομο δεν είναι αθώο, κανείς δεν μπορεί να κρυφτεί πίσω από την ενοχή του συνόλου: τι θα συνέβαινε αν οι νεαροί που θέλουν να παντρευτούν δεν κατατάσσονταν ούτε στον μισθοφορικό στρατό, ούτε στις συμμορίες; Τι θα συνέβαινε άραγε αν κανείς —κανείς— δεν παρουσιαζόταν στο κάλεσμα ARRULARSÌ, ή JOIN THE ARMY; **Α**